

Landesbibliothek Oldenburg

Digitalisierung von Drucken

M. Tvllii Ciceronis Epistolae

Cicero, Marcus Tullius

Halae Magdebvrgicae, MDCCLVII.

VD18 12794317

M. Tvllii Ciceronis Epistolarvm Liber V. Ad Q. Metellvm, Et Ceteros.

urn:nbn:de:gbv:45:1-17061

M. TVLLII CICERONIS
EPISTOLARVM

LIBER V.

AD

Q. METELLVM, ET CETEROS.

1

ARGVMENTVM.

Queritur Metellus Celer, qui, prætor superiore anno, Cicerone consule, ex prætura Galliam pro consule regebat, Metellum Nepotem, fratrem suum, a Cicerone in senatu oppugnatum esse.

Q. METELLVS, Q. F. CELER, PROCOS.

S. D. M. T. CICERONI.

SI vales, bene est. Existimaram pro mutuo inter nos animo, & pro reconciliata gratia, nec absentem ludibrio læsum iri, nec Metellum fratrem ob dictum, capite, ac fortunis per te oppugnatum iri. quem si parum pudor ipsius defendebat: debebat vel familiæ nostræ dignitas, vel meum studium erga vos, remque publicam, satis sublevare. Nunc video illum circumventum; me desertum, a quibus minime conveniebat. Itaque in luctu, & squalore sum, qui provinciæ, qui exercitui præsum, qui bellum gero. quæ quoniam nec ratione, nec majorum nostrum clementia administrastis, non erit mirandum, si vos pœnitebit. Te tam mobili in me, meosque esse animo non sperabam. Me interea nec domesticus dolor, nec cujusquam injuria a republica a) abducat. Vale.

2

ARGVMENTVM.

Respondet superiori epistolæ, querelæ Metelli, commemorando sua in eum officia, quibus ille non mutuo respondisset: nec fratrem ejus se oppugnasse, sed oppugnantem restitisse. Quem quod Celer tueatur, laudat ejus pietatem: suæ autem amicitie constantiam pollicetur.

M. T. C.

a) e republica.

M.T.M. F.C. Q. METELLO Q. F. CELERI, b.
PROCOS. S. D.

SI tu, exercitusque valetis, bene est. Scribis ad me, te existimasse, pro mutuo inter nos animo, & pro reconciliata gratia, numquam te a me ludibrio læsum iri. Quod cuiusmodi sit, satis intelligere non possum: sed tamen suspicor, ad te esse allatum, me, in senatu, cum disputarem permultos esse, qui rempublicam a me conservatam dolerent, dixisse; a te propinquos tuos, quibus negare non potuisses, impetrasse, ut ea, quæ statuisses tibi in senatu de mea laude esse dicenda, reticeres. Quod cum dicerem, illud adjunxi: mihi tecum ita dispertitum officium fuisse in reipublicæ salute retinenda, ut ego urbem a domesticis insidiis, & ab intestino scelere; tu Italiam & ab armatis hostibus, & ab occulta conjuratione defenderes: atque hanc nostram tanti, & tam præclari muneris societatem, a tuis propinquis labefactatam: qui, cum tu a me rebus amplissimis, atque honorificentissimis ornatus esses, timuissent, nequa mihi pars abs te voluntatis mutuæ tribueretur. Hoc in sermone, cum a me exponeretur, quæ mea expectatio fuisset orationis tuæ, quantoque mærore b) versatus essem: visa est oratio non injucunda; & mediocris quidam est risus consecutus, non in te, sed magis in mærorem c) meum, & quod me abs te cupisse laudari, aperte atque ingenue confitebar. Jam hoc non potest in te non honorifice esse dictum, me in clarissimis meis, atque amplissimis rebus, tamen aliquod testimonium tuæ vocis habere voluisse. Quod autem ita scribis, *pro mutuo inter nos* p. 60
animo: quid tu existimes esse in amicitia mutuum, nescio. a.

Ego, si hoc dicam, me tua causa prætermisisse provinciam: tibi ipse levior videar esse. meæ enim rationes ita tulerunt: atque ejus mei consilii majorem in dies singulos fructum, voluptatemque capio. Illud dico, me, ut

Maly

G 5

pri-

b) in errore.

c) errorem.

primum in concione provinciam deposuerim, statim, quemadmodum eam tibi traderem, cogitare cœpisse. Nihil dico de fortitione vestra: tantum te suspicari volo, nihil in ea re per collegam meum, me insciente, esse factum. Recordare cetera: quam cito senatum illo die, facta fortitione, coegerim: quam multa de te verba fecerim, cum tu ipse mihi dixisti, orationem meam non solum in te honorificam, sed etiam in collegas tuos contumeliosam fuisse. Jam illud senatus consultum, quod eo die factum est, ea præscriptione est, ut, dum id exstabit, officium meum in te obscurum esse non possit. Postea vero, quam profectus es, velim recordere, quæ ego de te in senatu egerim; quæ in concionibus dixerim; quas ad te litteras miserim. Quæ cum omnia collegeris: tu ipse velim iudices, satisne videatur his omnibus rebus tuus adventus, cum proxime Romam venisti, mutue respondisse. Quod scribis de reconciliata nostra gratia; non intelligo, cur reconciliatam esse dicas, quæ numquam imminuta est. Quod scribis, non oportuisse Metellum fratrem tuum ob dictum a me oppugnari: primum, hoc velim existimes, animum mihi istum tuum vehementer probari; & fraternam plenam humanitatis ac pietatis voluntatem: deinde, si qua ego in re fratri tuo, reipublicæ causa, restiterim, ut mihi ignoscas. ^{non enim sum} tam enim sum amicus reipublicæ, quam qui maxime. Si vero meam salutem contra illius impetum in me crudelissimum defenderim: satis habeas, nihil me etiam tecum de tui fratris injuria conqueri. Quem ego cum comperissem omnem sui tribunatus conatum in meam perniciem parare, atque meditari: egi cum Claudia, uxore tua, & cum vestra sorore Mucia, cujus erga me studium pro Cn. Pompeji necessitudine, multis in rebus perspexeram; ut eum ab illa injuria deterrerent. Atque ille, quod te audisse credo ^{d)}, pridie kal. Januar. qua injuria nemo unquam in aliquo magistratu improbissimus civis affectus est, ea

d) certo scio.

ea me consulem affecit, cum rempublicam conservassem:
 atque abeuntem magistratu concionis habendæ potestate
 privavit; cujus injuria mihi tamen honori summo fuit. Nam
 cum ille mihi nihil, nisi ut jurarem, permetteret: magna
 voce juravi verissimum, pulcherrimumque jusjurandum;
 quod populus idem magna voce me vere jurasse juravit.
 Hac accepta tam insigni injuria, tamen illo ipso die mihi
 ad Metellum communes amicos, qui agerent cum eo, ut
 de illa mente desisteret. quibus ille respondit, sibi non es-
 se integrum. etenim paullo ante in concione dixerat, ei,
 qui in alios animadvertisset indicta causa, dicendi ipsi po-
 testatem fieri non oportere. Hominem gravem, & civem
 egregium! qui, qua pœna senatus, consensu bonorum
 omnium, eos affecerat, qui urbem incendere, & magi-
 stratus, ac senatum trucidare, bellum maximum con-
 flare voluissent, eadem dignum judicaret eum, qui cu-
 riam cæde, urbem incendiis, Italiam bello liberasset. Ita-
 que ego Metello, fratri tuo, præsentî restiti. Nam in se. p. 61
 natu kal. Jan. sic cum eo de republica disputavi, ut sen-
 taret, sibi cum viro forti, & constanti esse pugnandum.
 A. d. tertium non. Januar. cum agere cœpisset, tertio quo-
 que verbo orationis suæ me appellabat, mihi minabatur:
 neque illi quidquam deliberatius fuit, quam me, quacum-
 que ratione posset, non judicio, neque disceptatione; sed
 vi, atque impressione evertere. Hujus ego temeritati si
 virtute, atque animo non restitisssem: quis esset, qui me
 in consulatu non casu potius existimaret, quam consilio
 fortem fuisse? Hæc si tu Metellum cogitare de me nesci-
 sti, debes existimare, te maximis de rebus a fratre esse ce-
 latum: sin autem aliquid impertivit tibi sui consilii; lenis
 a te, & facilis existimari debeo, qui nihil tecum de his
 ipsis rebus exoptulem. Et, si intelligis, non me dicto
 Metelli, ut scribis, sed consilio ejus, animoque in me ini-
 micissimo esse commotum: cognosce nunc humanitatem
 meam; si humanitas appellanda est in acerbissima injuria
 remissio animi, ac dissolutio. Nulla est a me umquam
 sen-

sententia dicta in fratrem tuum, quotiescumque aliquid est actum, sedens iis assensu, qui mihi lenissime sentire visi sunt. Addam & illud etiam, quod jam ego curare non debui, sed tamen fieri non moleste tuli: atque etiam, ut ita fieret, pro mea parte ^{actum} adjuvi, ut senati consulto ^{e)} meus inimicus, quia tuus frater erat, sublevaretur. Quare non ego oppugnavi fratrem tuum, sed fratri tuo repugnavi: nec in te, ut scribis, animo fui mobili; sed ita stabili, ut in mea erga te voluntate, etiam desertus ab officiis tuis, permanerem. Atque, hoc ipso tempore tibi pane min-
 b. tanti nobis per litteras, hoc rescribo, atque respondeo: Ego dolori tuo non solum ignosco, sed summam etiam laudem tribuo. meus enim me sensus, ^{loco gratia. aut} quanta vis fraterni sit amoris, admonet. A te peto, ut tu quoque æquum te judicem dolori meo præbeas: si acerbe, si crudeliter, si sine causa sum a tuis oppugnatus, ut statuas, mihi non modo non cedendum, sed etiam tuo, atque exercitus tui auxilio, in ejusmodi causa, utendum fuisse. Ego te mihi semper amicum esse volui: me ut tibi amicissimum esse intelligeres, laboravi. maneo in voluntate, & quoad voles tu, permanebo; citiusque amore tui fratrem tuum odisse desinam, quam illius odio quidquam de nostra benivolentia detraham. Vale.

3

ARGUMENTVM.

De contumeliis cujusdam necessarii, qui P. Clodius videtur esse, queritur, in cujus loco Ciceronem, officiis perspectum, sibi optat esse, a quo petit, ut benivolentiam conservet.

Q. METELLVS NEP. S. D. M. T. C.

HOMINIS importunissimi contumeliæ, quibus crebris concionibus me onerat, tuis erga me officiis leniuntur: & ut sunt leves ab ejusmodi homine, a me despicuntur; libenterque commutata persona, te mihi fratris loco esse duco. De illo ne meminisse quidem volo: tamen si bis eum invitum servavi. De meis rebus, ne vobis mul-

e) senatus consulto.

multitudine litterarum molestior essem, ad Lollium perscripsi; de rationibus provinciæ quid vellem fieri, ut is vos doceret, & commonefaceret. Si poteris, velim pristinam tuam erga me voluntatem conserves. Vale.

ARGVMENTVM.

4

Exsul opem implorat consulis, & memoriam beneficii pollicetur.

M. C. S. D. Q. METELLO NEPOTI COS.

p. 62
a.

LITTERAE Quinti fratris, & T. Pomponii, necessarii mei, tantum spei dederant, ut in te non minus auxilii, quam in tuo collega mihi constitutum fuerit. Itaque litteras ad te statim misi: per quas, ut fortuna postulabat, & gratias tibi egi, & de reliquo tempore auxilium petii. Postea mihi non tam meorum litteræ, quam sermones eorum, qui hac iter faciebant, animum tuum immutatum significabant. quæ res fecit, ut tibi litteris obstrepere non auderem. Nunc mihi Quintus frater meus mitissimam tuam orationem, quam in senatu habuisses, perscripsit; qua inductus, ad te scribere sum conatus, & abs te, quantum tua fert voluntas, peto, quæsoque, ut tuos mecum ferves potius, quam propter arrogantem crudelitatem tuorum me oppugnes. Tu tuas inimicitias ut reipublicæ donares, te vicisti: alienas ut contra rempublicam confirmes, adduceres? Quod si mihi tua clementia opem tuleris, omnibus in rebus me fore in tua potestate, tibi confirmo. sin mihi neque magistratum, neque senatum, neque populum auxiliari, propter eam vim, quæ mecum republica vicit, licuerit: vide, ne, cum velis revocare tempus omnium reservandorum, cum, qui fervetur, non erit, non possis. Vale.

ARGVMENTVM.

5

Desiderat C. Antonii, sui nuper in consulatu collegæ, tum proconsulis Macedoniae, officia mutua: deinde Pomponii Attici, qui has adferebat, in provincia negotium commendat.

M. C.

M. C. S. D. C. ANTONIO, M. F. IMPERATORI.

ETSI statueram nullas ad te litteras mittere, nisi commendaticias, non quo eas intelligerem satis apud te valere; sed ne iis, qui me rogarent, aliquid de nostra conjunctione imminutum esse ostenderem: tamen, cum T. Pomponius, homo omnium meorum in te studiorum, & officiorum maxime conscius, tui cupidus, nostri amantissimus, ad te proficisceretur, aliquid mihi scribendum putavi; præsertim cum aliter ipsi Pomponio satisfacere non possem. Ego si abs te summa officia desiderem, mirum nemini videri debeat. omnia enim a me in te profecta sunt, quæ ad tuum commodum, quæ ad honorem, quæ ad dignitatem pertinerent. Pro iis rebus nullam mihi abs te relatam esse gratiam, tu es optimus testis. Contra etiam esse aliquid abs te profectum, ex multis audivi. nam comperisse me, non audeo dicere, ne forte id ipsum verbum ponam; quod abs te ajunt falso in me solere conferri. Sed ea, quæ ad me delata sunt, malo te ex Pomponio, cui non minus molesta fuerunt, quam ex meis litteris, cognoscere. Meus in te animus, quam singulari officio fuerit, & fenatus, & populus Romanus testis est. Tu quam gratus erga me fueris, ipse existimare potes. quantum mihi debeas, ceteri existimant. Ego quæ tua causa antea feci, voluntate sum adductus, posteaque constantia. Sed reliqua, mihi crede, multo majus meum studium, majoremque gravitatem, & laborem desiderant. Quæ ego si non profundero, ac perdere videbor: omnibus meis viribus sustinebo. sin autem ingrata esse sentiam: non committam, ut tibi ipse insanire videar. Ea, quæ sint, & cujusmodi, poteris ex Pomponio cognoscere. atque ipsum tibi Pomponium ita commendo, ut, quamquam ipsius causa confido te facturum esse omnia; tamen abs te hoc petam, ut, si

^{p. 63} quid in te residet amoris erga me, id omne in Pomponii
^{a.} negotio ostendas. Hoc mihi nihil gratius facere potes. Vale.

Narrat, quam adhibuerat diligentiam, ne P. Sextio, pro Quaestore C. Antonii in Macedonia succederetur. Addit de sua emtione, non sine joco; & de Sextii adificatione.

M. C. S. D. P. SEXTIO, L. F. PROQVAESTORI.

CVM ad me Decius, librarius, venisset, egisserque mecum, ut operam darem, ne tibi hoc tempore succederetur: quamquam illum hominem, frugi, & tibi amicum existimabam, tamen, quod memoria tenebam, cujusmodi ad me litteras antea misisses, non satis credidi homini prudenti *f*), tam valde esse mutatam voluntatem tuam. Sed postea, quam & Cornelia tua Terentiam convenit, & ego cum Q. Cornelio locutus sum: adhibui diligentiam, quotiescumque senatus fuit, ut adessem, plurimumque in eo negotii habui, ut Q. Fufium, ^{usque} tribunum plebis, & ceteros, ad quos tu scripseras, cogere[m] potius mihi credere, quam tuis litteris. Omnino res tota in mensem Ianuarium rejecta erat, sed facile obtinebatur. Ego tua gratulatione commotus, quod ad me pridem scripseras, velle te bene evenire, quod de Crasso domum emissem: emi eam ipsam domum xxxv, aliquanto post tuam gratulationem. Itaque nunc me scito tantum habere æris alieni, ut cupiam conjurare, si quisquam recipiat. sed partim odio inducti, me excludunt, & aperte vindicem conjurationis oderunt: partim non credunt, & a me insidias metuunt. nec putant ei nummos deesse posse, qui ex obsidione fæneratores ex-^{b.} merit. Omnino semissibus magna copia est. ego autem meis rebus gestis hoc sum assecutus, ut bonum nomen existimer. Domum tuam, atque adificationem omnem perspexi, & vehementer probavi. Antonium, etsi ejus in me officia omnes desiderant: tamen in senatu gravissime, ac diligentissime defendi, senatumque vehementer oratione mea, atque auctoritate commovi. Tu ad me velim litteras crebrius mittas. Vale.

ARGV-

f) prudenti.

Pompejo de victoria Mithridatica gratulatur: contra sibi illum de conjuratione disjecta nihil gratulari, exprobrat: amicum tamen ei fore pollicetur.

M. T. M. F. CICERO, S. D. CN. POMPEIO CN. F. MAGNO, IMPERATORI.

plu exercituaque volatis bene est, eorum vero

S T. E. Q. V. B. E. E. V. Ex litteris tuis, quas publice misisti, cepi una cum omnibus incredibilem voluptatem. tantam enim spem otii ostendisti, quantam ego semper omnibus, te uno fretus, pollicebar. Sed hoc scito, tuos veteres hostes, novos amicos, vehementer litteris percussos, atque ex magna spe deturbatos, jacere. Ad me autem litteras, quas misisti, quamquam exiguam significationem tuæ erga me voluntatis habebant, tamen mihi scito jucundas fuisse. nulla enim re tam lætari soleo, quam meorum officiorum conscientia: quibus si quando non mutue responderetur, apud me plus officii residere facillime patior. Illud non dubito, quin, si te mea summa erga te studia parum mihi adjunxerint, respublica nos inter nos conciliatura, conjuncturaque sit. Ac, ne ignores, quid ego in tuis litteris desiderarim: scribam aperte, sicut & mea natura, & nostra amicitia postulat. Res eas gessi, quarum aliquam in tuis litteris, & nostræ necessitudinis, & reipublicæ causa, gratulationem expectavi: quam ego abs te prætermisissam esse arbitror, quod vererere, ne cujus animum offenderes. sed scito, ea, quæ nos pro salute patriæ gessimus, orbis terræ judicio, ac testimonio comprobari. Quæ, cum veneris, tanto consilio, tantaque animi magnitudine a me gesta esse cognosces, ut tibi multo majori, quam Africanus fuit, tamen non multo minorem, quam Lælium, facile & in republica & in amicitia, adjunctum esse patiare. Vale.

Crasso, in Syriam profecto, scribit, quanta eum contentione defenderit, & excusata, quæ intercesserat, simultate, amicitiam

*citiam a primo in forum ingressu repetit, cujus constan-
tiam pollicetur adeo, ut, interjectis nonnullis de filiis Cras-
sis, has litteras fœderis vim habituras esse sanciat.*

M. T. C. M. LICINIO P. F. CRASSO S. D.

QVANTVM meum studium exstiterit dignitatis tuæ,
vel tuendæ, vel etiam augendæ, non dubito, quin ad
te omnes tui scripserint. Non enim fuit, aut mediocre,
aut obscurum, aut ejusmodi, quod silentio posset præter-
iri. Nam & cum consulibus, & cum multis consularibus
tanta contentione decertavi, quanta numquam antea ulla
in causa, suscepique mihi perpetuam propugnationem pro
omnibus ornamentis tuis: veterique nostræ necessitudini
jamdiu debitum, sed multa varietate temporum interru-
ptum, officium cumulate reddidi. Neque mehercule um-
quam mihi tui, aut colendi, aut ornandi voluntas defuit:
sed quædam pestes hominum, laude aliena dolentium, &
te nonnumquam a me alienarunt, & me aliquando immu-
tarunt tibi. Sed exstitit tempus optatum mihi magis, quam
speratum, ut, florentissimis tuis rebus, mea perspici posset,
& memoria nostræ voluntatis, & amicitiae fides. Sum enim
consecutus, non modo ut domus tua tota, sed ut cuncta
civitas me tibi amicissimum esse cognosceret. Itaque &
præstantissima omnium fæminarum, uxor tua, & eximia b.
pietate, virtute, gratia, tui Crassi; meis consiliis, monitis,
studiis, actionibusque nituntur: & senatus populusque Ro-
manus intelligit, tibi absenti nihil esse tam promptum, aut
tam paratum, quam in omnibus rebus, quæ ad te pertine-
ant, operam, curam, diligentiam, auctoritatem meam. Quæ
sint acta, quæque agantur, domesticorum tibi litteris de-
clarari puto. De me sic existimes, ac tibi persuadeas ve-
hementer velim, non me repentina aliqua voluntate, aut
foruito, ad tuam amplitudinem meis officiis amplecten-
dam incidisse: sed, ut primum forum attigerim, spectasse
semper, ut tibi possem quam maxime esse conjunctus. Quo
quidem ex tempore memoria teneo, neque meam tibi

H

obser-

*ad Crassum ad
de Crasso*

observantiam, neque mihi tuam summam benivolentiam, ac liberalitatem defuisse. Si quæ interciderunt, non tam re, quam suspicione violata: ea cum fuerint & falsa & inania, sint evulsa ex omni memoria, vitaque nostra. Is enim tu vir es, & cum me esse cupio, ut, quoniam in eadem republicæ tempora incidimus, conjunctionem, amicitiamque nostram utrique nostrum laudi sperem fore. Quamobrem tu, quantum tuo iudicio tribuendum esse nobis putes, statues ipse: & ut spero, statues ex nostra dignitate. Ego vero tibi profiteor atque polliceor eximium, & singulare meum studium in omni genere officii, quod ad honestatem, & gloriam tuam spectet. in quo, etiamsi multi mecum contendunt, tamen cum reliquis omnibus, tum Crassus tuis iudicibus, omnes facile superabo: quos quidem

p.65^a ego ambo unice diligo; sed in Marco benivolentia impari. hoc magis sum Publio deditus, quod me, quamquam a pueritia sua semper, tamen hoc tempore maxime, sicut alterum parentem, & observat, & diligit. Has litteras velim existimes fœderis habituras esse vim, non epistolæ, meque ea, quæ tibi promitto ac recipio, sanctissime esse observaturum, diligentissimeque esse facturum. Quæ a me suscepta defensio est, te absente, dignitatis tuæ: in ea jam ego, non solum amicitia nostræ, sed etiam constantia meæ causa, perinanebo. Quamobrem satis esse hoc tempore arbitratus sum, hoc ad te scribere; me, si quid ipse intelligerem, aut ad voluntatem, aut ad commodum, aut ad amplitudinem tuam pertinere, mea sponte id esse facturum: si autem quippiam aut a te essem admonitus, aut a tuis; effecturum, ut intelligeres, nihil neque te scripsisse, neque quemquam tuorum frustra ad me detulisse. Quamobrem velim ita & ipse ad me scribas de omnibus minimis, maximis, mediocribusque rebus, ut ad hominem amicissimum: & tuis præcipias, ut opera, consilio, auctoritate, gratia mea sic utantur in omnibus, publicis, privatis, forensibus, domesticis, tuis, amicorum, hospitum, clientium tuorum

tuorum negotiis; ut, quoad ejus fieri possit, præsentiæ tuæ desiderium meo labore minuatur. Vale.

ARGVMENTVM.

9

P. Vatinius, ex consulatu Illyrici rector a Cesare difatoro constitutus Ciceroni dignitatem suam contra malevolos defendendam commendat. Scripta Cesare IV consule sine collega.

VATINIUS IMP. CICERONI SVO, S. D.

S V. B. E. E. V. Si tuam consuetudinem in patrociniis tuendis seruas, P. Vatinius cliens advenit, qui pro se causam dicier vult. Non, puto, repudiabis in honore, quem in periculo recepisti. Ego autem, quem potius adoptem, aut invocem, quam illum, quo defendente, vincere didici? An verear, ne, qui potentissimorum hominum conspirationem neglexerit pro mea salute, is pro honore meo, pusillorum ac malivolorum obtreccionibus & invidias non prosternat, atque obterat? Quare, si me, sicut soles, amas, suscipe me totum: ^{quod si me, sicut soles, amas, suscipe me totum: quod si me, sicut soles, amas, suscipe me totum:} arque hoc, quidquid est oneris ac muneris, pro mea dignitate tibi tuendum ac sustinendum putata. Scis, meam fortunam, nescio quomodo, facile obtreccatores invenire, non meo quidem, mehercules, merito: sed quanti id refert, ^{non meo quidem, mehercules, merito: sed quanti id refert,} si tamen fato nescio quo accidit? Si quis forte fuerit, qui nostræ dignitati obesse velit, peto a te, ut tuam consuetudinem, & liberalitatem in me absente defendendo mihi præstes. Litteras ad senatum de rebus nostris gestis, quo exemplo miseram, ^{alacris} infra tibi perscripsi. Dicitur mihi tuus servus anagnostes fugitivus cum Vardæis esse: de quo tu mihi nihil mandasti: ego tamen terra marique ut conquireretur, præmandavi: & profecto tibi illum reperiam, nisi si in Dalmatiam aufugerit: & inde tamen aliquando eruam. Tu nos fac ames. Vale. A. d. V idus Quintiles, ex castris, Narona. 11 Juli

ARGVMENTVM.

10

Agit de servo fugitivo Dionysio: de Catilio pirata captivo: de rebus a se gestis, & decernendis supplicationibus.

H 2

P. V A.

P. VATINIUS CICERONI SVO, S. D.

S. V. B. E. E. Q. V. De Dionysio tuo adhuc nihil extrico: & eo minus, quod me frigus Dalmaticum, quod illinc eiecit, etiam hic refrigeravit. Sed tamen non desistam,

p. 66 quin illum aliquando eruam. Sed tamen omnia mihi dura

impetum

imperas. De Catilio nescio quid ad me scripsisti deprecationis diligentissimæ. Apage te cum nostro Sexto Servilio.

nam mehe:cule ego illum quoque amo. sed hujusmodi vos clientes, hujusmodi causas recipitis? hominem unum omni-

um crudelissimum, qui tot ingenuos, matresfamilias, cives Romanos occidit, arripuit, disperdidit, regiones vastavit? Si-

mius non semissis homo contra me arma tulit, & eum bello cepi. Sed tamen, mi Cicero, quid facere possum?

Omnia, mehercule, cupio, quæ tu mi imperas. Meam animadversionem, & supplicium, quo ufurus eram in eum, quem cepissem, remitto tibi, & condono. Quid illis re-

spondere possum, qui sua bona ^{quædam} direpta, naves expugna-

tas, fratres, liberos, parentes occisos, actione ^{b)} expostulant? Si mehercules ⁱ⁾ Appii os haberem, in cuius locum

suffectus sum, tamen hoc sustinere non possem. Quid ergo est? faciam omnia sedulo, quæ te sciam velle. Defenditur a Q. Volusio, tuo discipulo: si forte ea res poterit adversarios fugare. in eo maxima spes est. Nos, si quid erit istic opus, defendes. Cæsar adhuc mihi injuriam facit: de meis supplicationibus, & rebus gestis Dalmaticis adhuc non refert: quasi vero non justissimi triumphi in Dalmatia res gesserim. Nam si hoc expectandum est, dum totum bellum conficiam: viginti oppida sunt Dalmatiæ antiqua: quæ ipsi sibi asciverunt, amplius sexaginta. hæc nisi omnia expugno, si mihi supplicationes non decernuntur, longe alia conditione ego sum, ac ceteri imperatores. Ego post supplicationes mihi decretas, in Dalmatiam profectus sum: sex oppida vi oppugnando cepi: unum hoc, quod erat maximum, quater a me jam captum. quatuor enim

unum

b) actiones. i) mehercule.

enim turres, & quatuor muros cepi, & arcem eorum to- b.
tam: ex qua me nives, frigora, imbres detruferunt: in-
digneque, mi Cicero, oppidum captum, & bellum jam
confectum relinquere sum coactus. Quare te rogo, si
opus erit, ad Cæsarem meam causam agas, meque tibi in
omnis partes defendendum putes; hoc existimans, nemi-
nem te tui amantiorem habere. Vale. Data non. De-
cembribus, Narona.

ARGVMENTVM.

11

*Respondet epistola, quæ non exstat, laudando gratum ani-
mum, & studium suum uxori, quam commendaverat, non
defuturum pollicetur. Addit de Dionysio fugitivo: &
spe triumphi Dalmatici.*

M. T. C. P. VATINIO, IMPERATORI, S. D.

GRATA tibi mea esse officia non miror. cognovi e-
nim te gratissimum omnium: idque numquam destiti
prædicare. nec enim tu mihi habuisti modo gratiam, ve-
rum etiam cumulatissime retulisti. Quamobrem reliquis
tuis rebus omnibus, pari me studio erga te, & eadem vo-
luntate cognosces. Quod mihi faminam primariam, Pom-
pejam, uxorem tuam, commendas: cum Sura nostro sta-
tim tuis litteris lectis locutus sum, ut ei mei verbis dice-
ret, ut, quidquid opus esset, mihi denuntiaret: me omnia,
quæ ea vellet, summo studio curaque facturum: itaque fa-
ciam, eamque, si opus esse videbitur, ipse conveniam. Tu
tamen ei velim scribas, ut nullam rem, neque tam ma-
gnam, neque tam parvam putet, quæ mihi aut difficilis,
aut parum me digna videatur. Omnia, quæ in tuis rebus
agam, & non laboriosa mihi, & honesta videbuntur. De
Dionysio, si me amas, confice. quamcumque ei fidem de-
deris, præstabo. Si vero improbus fuerit, ut est: duces
eum captivum in triumpho. Dalmatis dii male faciant, p. 67
qui tibi molesti sunt. Sed, ut scribis, brevi capientur, &
illustrabunt res tuas gestas. semper enim habiti sunt bel-
licosi. Vale.

Luccejum, historiaram scriptorem, rogat, ut de rebus suis, in consulatu gestis, & de exsilio redituque, singularem separatumque librum conficiat. Ipse ad Attic. iv. 6. hanc valde bellam epistolam dixit, quia omni arte usus est ut Luccejo persuadeat.

M. C. S. D. L. LVCCEJO, Q. F.

CORAM me tecum eadem hæc agere sæpe conantem deterruit pudor quidam, pæne subrusticus; quæ nunc expromam absens audacius. Epistola enim non erubescit. Ardeo cupiditate incredibili, neque, ut ego arbitror, reprehendenda, nomen ut nostrum scriptis illustretur & celebretur tuis. quod etsi mihi sæpe ostendis te esse facturum: tamen ignoscas velim huic festinationi meæ. Genus enim scriptorum tuorum, etsi erat semper a me vehementer expectatum, tamen vicit opinionem meam, meque ita vel cepit, vel incendit, ut cuperem quam celerrime res nostras monumentis commendari tuis. Neque enim me solum commemoratio posteritatis ad spem quandam immortalitatis rapit: sed etiam illa cupiditas, ut vel *k*) auctoritate testimonii tui, vel iudicio benivolentiæ, vel suavitate ingenii, vivi perfruamur. Neque tamen hæc cum scribebam, eram nescius, quantis oneribus premerere susceptarum rerum, & jam institutarum: sed quia videbam, Italici belli & civilis historiam jam a te pæne esse perfectam: dixeras autem mihi, te reliquas res ordiri: deesse mihi nolui, quin te admonerem, ut cogitares, conjunctene malles cum reliquis rebus nostra contexere, an, ut multi Græci fecerunt, Callisthenes Troicum bellum, Timæus Pyrrhi, Polybius Numantinum; qui omnes a perpetuis suis historiis ea, quæ dixi, bella separaverunt: tu quoque item civilem conjurationem ab hostilibus externisque bellis sejungeres. Equidem ad nostram laudem non multum video interesse: sed ad properationem meam quiddam interest, non te expectare, dum ad locum venias; ac statim causam

k) vel ut.

sam illam totam, & tempus arripere. Et simul, si uno in argumento, unaque in persona mens tua tota versabitur: cerno jam animo, quanto omnia uberiora, atque ornatio- ra futura sint. Neque tamen ignoro, quam impudenter faciam, qui primum tibi tantum oneris imponam, (potest enim mihi denegare occupatio tua) deinde etiam, ut ornes me, postulem. Quid si illa tibi non tantopere videntur ornanda? Sed tamen, qui semel verecundiæ fines transierit, eum bene & naviter oportet esse impudentem. Itaque te plane etiam atque etiam rogo, ut & ornes ea vehementius etiam, quam fortasse sentis, & in eo leges historiæ negligas: gratiamque illam, de qua suavissime quodam in proœmio scripsisti, a qua te affici l) non magis potuisse demonstras, quam Herculem Xenophontium illum a voluptate: ea si me tibi vehementius commendabit, ne aspernere; amorique nostro plusculum etiam, quam concedet veritas, largiare. Quod si te adducemus, ut hoc suscipias: erit, mihi m) persuadeo, materies digna facultate, & copia tua. ✕ A principio enim conjurationis usque ad reditum nostrum videtur mihi modicum quoddam corpus confici posse: in quo & illa poteris uti civilium commutationum scientia, vel in explicandis causis rerum novarum, vel in remediis incommodorum, cum & reprehendes ea, quæ vituperanda duces; & quæ placebunt, exponendis rationibus comprobabis, & si liberius, ut consuesti, agendum putabis, multorum in nos perfidiam, infidias, prodicionem notabis. Multam etiam casus nostri tibi varietatem in scribendo suppeditabunt, plenam cujusdam voluptatis, quæ vehementer animos hominum in legendo scripto retinere possit n). Nihil est enim aptius ad delectationem lectoris, quam temporum varietates, fortunæque vicissitudines: quæ etsi nobis optabiles in experiendo non fuerunt, in legendo tamen erunt jucundæ. Habet enim præteriti doloris secura recordatio delectationem.

H 4

nem.

l) deslekti.

m) ut mihi.

n) in legendo tenere p.

mnes imagines omnium, ^{statuasque} superavit. Atque hoc
 præstantius mihi fuerit & ad lætitiã animi, & ad memo-
 riã dignitatem, si in tua scripta pervenero, quam si in ce-
 terorum, quod non ingenium mihi solum suppeditatum
 fuerit tuum, sicut Timoleonti a Timæo, aut ab Herodo-
 to Themistocli, sed etiam auctoritas clarissimi & specta-
 tissimi viri, & in reipublicæ maximis gravissimisque cau-
 sis o) cogniti, atque in primis probati: ut mihi non solum
 præconium, quod, cum in Sigæum venisset Alexander, ab
 Homero Achilli tributum esse dixit; sed etiam grave te-
 stimonium impertitum clari hominis, magnique videatur.
 Placet enim Hector ille mihi Nævianus, qui non tantum
 laudari se lætatur: sed addit etiam, a laudato viro. † Quod
 si a te non impetro, hoc est, si quæ te res impederit (ne-
 que enim fas esse arbitror, quidquam me rogantem, abs
 te non impetrare) cogar fortasse facere, quod nonnulli sæ-
 pe reprehendunt. scribam ipse de me: multorum tamen
 exemplo, & clarorum virorum. Sed, quod te non fugit,
 hæc sunt in hoc genere vitia. & verecundius ipsi de sese
 scribant, necesse est, si quid est laudandum: & prætereant,
 si quid reprehendendum est. Accedit etiam, ut minor sit
 fides, minor auctoritas; multi denique reprehendant: &
 dicant, verecundiores esse præcones ludorum gymnycorum,
 qui cum ceteris coronas imposuerint victoribus, eorum-
 que nomina magna voce pronuntiarint, cum ipsi ante lu-
 dorum ^{in ludis} ^{corona} ^{donentur}, alium præconem ad-
 hibeant, ne sua voce ipsi se victores esse prædicent. Hæc
 nos vitare cupimus; & si recipis causam nostram, vitabi-
 mus: idque ut facias, rogamus. Ac, ne forte mirere,
 cur, cum mihi sæpe ostenderis, te accuratissime nostro-
 rum temporum consilia, atque eventus litteris mandatu-
 rum, a te id nunc tanto opere, & tam multis verbis petam-
 us: illa nos cupiditas incendit, de qua initio scripsi, fe-
 stinationis, quod ^{alacres} ^{animo} sumus: ut & ceteri, vi-

H 5

ven-

o) reipublicæ g. causis.

ventibus nobis, ex litteris tuis nos cognoscant, & nosmetipsi vivi gloriola nostra perfruamur. His de rebus, quid acturus sis, si tibi non est molestum, rescribas mihi
 b. velim. Si enim suscipis causam, conficiam commentarios rerum omnium. Sin autem differs me in tempus aliud: coram tecum loquar. tu interea non cessabis, & ea quæ habes instituta, perpolies, nosque diliges. Vale.

13

ARGVMENTVM.

Consolationi respondet, qua se mire levatum esse fatetur, ut forti animo sit, et si de republica desperet. Cesare IV. consule sine collega.

M.C. S.D. L. LVCCEJO, Q. F.

QVAMQVAM ipsa consolatio litterarum tuarum mihi gratissima est: declarat enim summam benivolentiam conjunctam pari prudentia: tamen illum fructum ex iis litteris vel maximum cepi, quod te præclare res humanas contemnentem, & optime contra fortunam paratum armatumque cognovi. Quam quidem laudem sapientiæ statuo esse maximam, non aliunde pendere, nec extrinsecus aut bene aut male vivendi suspensas habere rationes. Quæ cogitatio, cum mihi non omnino excidisset (etenim penitus infederat) vi tamen tempestatum, & concursu calamitatum erat aliquantum labefactata, atque convulsa: cui te opitulari & video, & id fecisse etiam proximis litteris, multumque profecisse sentio. Itaque hoc sæpius dicendum, tibi que non significandum solum, sed etiam declarandum arbitror; nihil mihi esse potuisse tuis litteris gratius. Ad consolandum autem cum illa valent, quæ eleganter copioseque collegisti, tum nihil plus, quam quod firmitudinem gravitatemque animi tui perspexi: quam non imitari turpissimum existimo. Itaque hoc etiam fortio rem me puto, quam te ipsum, præceptorem fortitudinis, quod tu mihi videre spem nonnullam habere, hæc aliquando futura meliora. Casus enim gladiatorii, similitudinesque eæ,
 P. 70
 a. tum

tum rationes in ea disputatione a te collectæ, vetabant me reipublicæ penitus diffidere. Itaque alterum minus mirum, forriorem te esse, cum aliquid speres: alterum mirum, spe ulla teneri. Quid est enim non ita affectum, ut id non deletum, extinctumque esse fateare? Circumspice omnia membra reipublicæ, quæ notissima sunt tibi. nullum reperies profecto, quod non fractum debilitatumve sit. quæ persequer, si aut melius ea viderem, quam tu vides; aut commemorare possem sine dolore: quamquam tuis monitis, præceptisque omnis est abjiciendus dolor. Ergo & domestica feremus, ut censes: & publica paullo etiam fortius fortasse, quam tu ipse, qui præcipis. Te enim spes aliqua consolatur, ut scribis: nos autem erimus etiam in omnibus *p*) desperatione fortes, ut tu tamen idem & hortaris, & præcipis. Das enim mihi jucundas recordationes conscientia nostræ, rerumque earum, quas, te in primis auctore, gessimus. Præstitimus enim patriæ non minus certe, quam debuimus: plus profecto, quam est ab animo cuiusquam, aut consilio hominis postulatum. Ignosces mihi de meipso aliquid prædicanti. quarum enim tu rerum cogitatione nos levare ægritudine voluisti, earum etiam commemoratione lenimur. Itaque, ut mones, quantum potero, me ab omnibus molestiis & angoribus abducam; transferamque animum ad ea, quibus secundæ res ornantur, adversæ adjuvantur: tecumque & ero tantum, quantum patietur utriusque ætas, & valitudo: & si esse una minus poterimus, quam volumus; animorum tamen conjunctione, iisdem studiis ita fruemur, ut numquam non una esse videamur.

ARGUMENTVM.

14

Querit, cur tamdiu absit ab urbe Cicero. Laudat, si propter otium scribendi fiat: non probat, si propter mærorem ex morte filia. Deinde rationes compescendi doloris

p) omnium.

loris addit: rationibus adjungit preces, & modeste claudit.

b. L. LVCCEJVS, Q. F. S. D. M. T. C. M. F.

SI vales, bene est: valeo, sicut soleo: paullulo tamen etiam deterius, quam soleo. Te requisivi sapius, ut viderem. Romæ quia postea non fuisti, quam discesserat: miratus sum; quod item nunc miror. Non habeo certum, quæ te res hinc maxime retrahat. Si solitudine delectare, cum scribas, & aliquid agas eorum, quorum consuesti, gaudeo: neque reprehendo tuum consilium. nam nihil isto potest esse jucundius, non modo miseris his temporibus, & luctuosis, sed etiam tranquillis, & opratis: præsertim vel animo defatigato tuo, qui nunc requietem quærit ^{q)} ex magnis occupationibus: vel erudito ^{animus suo}, qui semper aliquid ex se promat, quod alios delectet, ipsum laudibus illustret. Sin autem, sicut hic dum eras ^{r)}, lacrimis ac tristitiæ te tradidisti: doleo, quia doles, & angere: non possum te non, si concedis, quod sentimus, ut liberius dicamus, acculare. Quid enim? tu solus aperta non videbis, qui propter acumen occultissima ^{intelligis} perspicis? tu non intelliges, te querelis quotidianis nihil proficere? non intelliges duplicari sollicitudines, quas elevare tua te prudentia postulat? Quod si non possumus aliquid proficere suadendo: gratia contendimus, & rogando, si quid nostra causa vis, ut istis te molestiis laxes, & ad convictum nostrum redeas, & ad consuetudinem, vel nostram communem, vel tuam solius, ac ^{p. 7^a} propriam. Cupio non obtundere te, si non delectare nostro studio: cupio deterrere, ne permanes in incepto, cum duæ res istæ contrariæ me conturbent: ex quibus, aut in altera mihi velim, si potes, obtemperes; aut in altera non offendas. Vale.

15

ARGVMENTVM.

Respondet superiori epistola, lugere se non tam filia obitum, quam

q) quærat.

r) probat lectionem Codicis sui: Sicut indicas.

quam reipublicæ tempora, ob quæ ab urbe absit, in qua nihil jucundum, odiosa omnia. In studiis exiguam medicinam superesse.

M. CICERO, L. LVCCEJO, Q. F. S.

OMNIS amor tuus ex omnibus partibus se ostendit in his litteris, quas a te proxime accepi: non ille quidem mihi ignotus, sed tamen gratus, & optatus. dicere, jucundus, nisi id verbum in omne tempus perdidissem. neque ob eam unam causam, quam tu suspicaris, & in qua me lenissimis & amantissimis verbis utens, re graviter accusas: sed quod, illius ^{tantum} tanti vulneris quæ remedia esse debebant, ea nulla sunt. Quid enim? ad amicosne confugiam? quam multi sunt? habuimus enim fere communes: quorum alii occiderunt; alii nescio quo pacto obdurerunt. Tecum vivere possem, equidem & maxime vellem: vetustas, amor, consuetudo, studia paria, quod vinculum quasi deest s) nostræ conjunctionis. Possumusne igitur esse una? nec mehercule intelligo, quid impediatur. sed certe adhuc non fuimus, quam essemus vicini in Tusculano, in Puteolano. Nam quid dicam in urbe? in qua, cum forum commune sit, vicinitas non requiritur. Sed casu nescio quo in ea tempora nostra ^{etate} incidit, ut, cum maxime florere nos oporteret, tum vivere etiam puderet. Quod enim mihi poterat esse perfugium, spoliato & domesticis, & forensibus ornamentis, atque solatiis? litteræ, credo, quibus utor assidue. Quid enim aliud facere possum? sed nescio quomodo ipsæ illæ excludere me a portu, & perfugio videntur, & quasi exprobrare, quod in ea vita maneam, in qua nihil inest, nisi propagatio miserrimi temporis. Hic tu ea me abesse urbe miraris, in qua domus nihil delectare possit? summum sit odium temporum, hominum, fori, curiæ? Itaque sic litteris utor, in quibus consumo omne tempus, non ut ab his medicinam perpetuam, sed ut exiguam

s) est.

quam doloris oblivionem petam. Quod si id egissemus, ego, atque tu, quod ne in mentem quidem nobis veniebat, propter quotidianos metus, omne tempus una fuisset: neque me valitudo tua offenderet, neque te mæror meus: quod, quantum fieri poterit, consequamur. Quid enim est utrique nostrum aptius? Propediem te igitur videbo.

16

ARGVMENTVM.

Consolatur diligenter amicum, obitum liberorum immoderatus ferentem.

M. T. CICERO S. D. TITIO.

ETSI unus ex omnibus minime sum ad te consolandum accommodatus, quod tantum ex tuis molestiis cepi doloris, ut consolatione ipse egerem: tamen, cum longius a summi luctus acerbitate meus abesset dolor, quam tuus, statui nostræ necessitudinis esse, meæque in te benivolentiæ, non tacere tanto in tuo mærore tamdiu: sed adhibere aliquam modicam consolationem, quæ levare dolorem tuum posset, si minus sanare potuisset. Est autem consolatio pervulgata quidem illa maxime, quam semper in ore atque in animo habere debemus, homines nos ut esse meminimus, ea lege natos, ut omnibus telis fortunæ proposita sit vita nostra: neque esse recusandum, quominus ea, ^{p. 72} qua nati sumus, ^{a.} conditione vivamus: neve tam graviter eos casus feramus, quos nullo consilio vitare possimus: eventisque aliorum memoria repetendis, nihil accidisse nobis novi cogitemus. Neque hæ, neque ceteræ consolationes, quæ sunt a sapientissimis viris usurpatae, memoriæque litteris proditæ, tantum videntur proficere debere, quantum status ipse nostræ civitatis, & hæc prolatio temporum perditorum: cum beatissimi sint, qui liberos non susceperunt; minus autem miseri, qui his temporibus amiserunt, quam si eosdem bona, aut denique aliqua republica perdidissent. Quod si tuum te desiderium movet, aut si tuarum rerum cogitatione mæres: non facile exhauriri tibi

tibi istum dolorem posse univcrsum puto. sin illa te res cruciat, quæ magis amoris est, ut eorum, qui occiderunt, miscrias lugeas: ut ea non dicam, quæ sapissime & legi, & audivi, nihil mali esse in morte, in qua si resideat sensus, immortalitas illa potius, quam mors ducenda sit; sin sit amissus, nulla videri miscria debeat, quæ non sentiatur: hoc tamen non dubitans confirmare possum, ea misceri, parari, impendere reipublicæ, quæ qui reliquerit, nullo modo mihi quidem deceptus esse videatur. Quid est enim jam non modo pudori, probitati, virtuti, rectis studiis, bonis artibus, sed omnino libertati, ac saluti loci? non, mehercule, quemquam audivi hoc gravissimo, pestilentissimo s) anno, adolescentulum, aut puerum mortuum, qui mihi non a diis immortalibus exceptus t) ex his miscriis, atque ex iniquissima conditione vitæ, videretur. Quare, si tibi unum hoc detrahi potest, nequid iis, quos amasti, mali putes contigisse: permultum erit ex mærore tuo diminutum. Relinquetur enim simplex illa jam cura doloris tui, quæ non cum illis communicabitur, sed ad b. te ipsum proprie referetur: in qua non est jam gravitatis ac sapientiæ tuæ, quam tu a puero præstitisti, ferre immoderatus casum incommodorum tuorum, qui sit ab eorum, quos dilexeris, miscria maloque sejunctus. Etenim eum semper te, & privatis in rebus, & publicis præstitisti, tuenda tibi ut sit gravitas, & constantiæ serviendum. Nam, quod allatura est ipsa diuturnitas, quæ maximos luctus vetustate tollit, id nos præcipere consilio prudentiæque debemus. Etenim si nulla unquam fuit, liberis amissis, tam imbecillo mulier animo, quæ non aliquando lugendi modum fecerit: certe nos, quod est dies allatura, id consilio anteferre debemus: neque expectare temporis medicinam, quam repræsentare ratione possimus. His ego literis si quid profecissem, existimabam optandum quiddam me esse assecutum: sin minus forte valuissent, officio tamen

s) & pest.

t) exceptus.

men esse functurum benivolentissimi atque amicissimi; quem me tibi & fuisse semper existimes velim, & futurum esse confidas.

17

ARGVMENTVM.

Excusat tarditatem litterarum, & Sextium hortatur, ut sapienter & fortiter exsilium ferat, ad id vario usus consolationis argumento.

M. C. S. D. P. SEXTIO, P. F.

NON oblivione amicitiae nostrae, neque intermissione consuetudinis meae, superioribus temporibus ad te nullas litteras misi; sed quod priora tempora in ruinis reipublicae, nostrisque jacuerunt: posteriora autem me a scribendo, tuis injustissimis atque acerbissimis incommodis, retardarunt. Cum vero & intervallum jam fatis longum fuisset, & tuam virtutem animique magnitudinem diligentius essem mecum recordatus: non putavi esse alienum institutis meis, haec ad te scribere. Ego te, P. Sexti, & primis temporibus illis, quibus in invidiam absens, & in crimen vocabare, defendi: & cum in tui familiarissimi iudicio ac periculo tuum crimen conjungeretur, ut potui accuratissime te tuamque causam tutatus sum: & proxime, recenti adventu meo, cum rem aliter institutam offendissem, ac mihi placuisset, si affuissem; tamen nulla re salutis tuae defui: cumque eo tempore invidia annonae, inimici non solum tui, verum etiam amicorum tuorum, iniquitas totius iudicii, multaque alia reipublicae vitia, plus quam causa ipsa veritasque valuissent: Publio tuo neque opera, neque consilio, neque labore, neque gratia, neque testimonio defui. Quamobrem, omnibus officiis amicitiae, diligenter a me sancteque servatis, ne hoc quidem praetermittendum esse duxi, te ut hortarer, rogaremque, ut & hominem te, & virum esse meminisses, id est, ut & communem, incertumque casum, quem neque vitare quisquam nostrum, nec praestare ullo pacto potest, sapienter ferres; & dolori fortiter ac fortunae resisteres: cogitaresque, & in
nostra

nostra civitate, & in ceteris, quæ rerum potitæ sunt, multis fortissimis atque optimis viris, injustis judiciis, tales casus incidisse. Illud utinam ne vere scriberem, ea te publica carere, in qua neminem prudentem hominem res ulla delectet. De tuo autem filio, vereor, ne si nihil ad te scripserim, debitum ejus virtuti videar testimonium non cepisse *u)*: sin autem omnia, quæ sentio, perscripserim; ne refricem meis litteris desiderium, ac dolorem tuum. Sed tamen prudentissime facies, si illius pietatem, virtutem, industriam, ubicumque eris, tuam esse, tecum esse duces. nec enim minus nostra sunt, quæ animo complectimur, quam quæ oculis intuemur. Quamobrem & illius eximia virtus, summusque in te amor, magnæ tibi consolationi debet esse; & nos, ceterique, qui te non ex fortuna, sed ex virtute tua pendimus, semperque pendemus; & maxime animi tui conscientia *x)*, cum tibi nihil merito accidisse reputabis, & illud *y)* adjunges, homines sapientes turpitudine, non casu; & delicto *z)* suo, non aliorum injuria commoveri. Ego, & memoria nostræ veteris amicitia, & virtute atque observantia filii tui monitus, nullo loco deero, neque ad consolandum, neque ad levandum fortunam tuam. Tu si quid ad me forte scripseris, perficiam, ne te frustra scripsisse arbitrere.

ARGVMENTVM.

18

T. Fadum, judicio damnatum, & ideo exsulem consolatur a miseria communi, & virtute propria, nec non a commodis exsili, quo liber sit ab impendentibus malis; tandem ab innocentie testimonio: quibus sua adjungit officia.

M. CICERO S. D. T. FADIO.

ETSI egomet, qui te consolari cupio, consolandus ipse sum; propterea quod nullam rem gravius jamdiu tuli, quam incommodum tuum: tamen te magnopere non hor-

I

tor

u) malebat e Cod. suo: accepisse. *x)* conscientia.

y) si et illud. *z)* & delicto, non a. i.

tor solum, sed etiam, pro amore nostro, rogo atque oro, te colligas, virumque præbeas, &, qua conditione omnes homines, &, quibus temporibus nati simus, cogites. Plus tibi virtus tua dedit, quam fortuna abstulit; propterea quod adeptus es, quod non multi homines ^{vidi; amilisti,} amilisti, quæ plurimi homines nobilissimi. ^{atque videtur} Ea denique videtur conditio impendere legum, judiciorum, temporum, ut optime actum cum eo videatur esse, qui quam levissima ^{p.74} pœna ab hac republica discesserit. Tu vero, qui & for-
^{a.} runas, & liberos habeas, & nos ceterosque necessitudine, & benivolentia tecum conjunctissimos: quumque magnam facultatem sis habiturus, nobiscum, & cum omnibus tuis vivendi: & ^{haec cum dicitur, cum unum sit iudicium, ex tam multis, quod reprehendatur, ut quod una sententia, eaque dubia, potentia alicujus condonatum existimetur: omnibus his de causis debes istam molestiam quam lenissime ferre. Meus animus erit in te, liberosque tuos semper, quem tu esse vis, & qui esse debet.}

19

ARGVMENTVM.

Pompejo Italia pulso, Mescinius Rufus, Ciceronis antea quaestor in provincia, in illius, tamquam reipublicæ castra transire, non plane certus cogitabat: quem Cicero confirmat, & ut maneat in sententia, suadet.

CICERO RVFO.

ETSI mihi numquam dubium fuit, quin tibi essem carissimus; tamen quotidie magis id perspicio: exstatque id, quod mihi ostenderas quibusdam litteris, hoc te studiosiorem in me colendo fore, quam in provincia fuisses, (etsi, meo iudicio, nihil ad tuum provinciale officium addi potest) quo liberius iudicium esse posset tuum. Itaque me & superiores litteræ tuæ admodum delectaverunt, quibus & expectatum meum adventum abs te amanter videbam, &, cum aliter res eecidisset ac putasses, te meo consilio magnopere esse lætatum: & his proximis litteris magnum cepi fructum & iudicii, & officii tui; iudicii, quod intel-

intelligo, te, id quod omnes fortes ac boni viri facere debent, nihil putare utile esse, nisi quod rectum honestumque sit; officii, quod te mecum, quodcumque cepissem consilii, polliceris fore: quo neque mihi gratius, neque, ut ego arbitror, tibi honestius esse quidquam potest. Mihi consilium caprum jamdiu est: de quo ad te, non quo celandus esses, nihil scripsi antea, sed quia communicatio consilii, tali tempore, quasi quædam admonitio videtur esse officii, vel potius efflagitatio ad coëundam societatem vel periculi, vel laboris. Cum vero ea tua sit voluntas, humanitas, benivolentia erga me, libenter amplector talem animum: sed ita (non enim dimittam pudorem in rogando meum) si feceris id, quod ostendis, magnam habebō gratiam: si non feceris, ignoscā: & alterum timori, alterum mihi te negare non potuisse arbitror. Est enim res profecto maxima. quid rectum sit, apparet: quid expediat, obscurum est: ita tamen, ut, si nos ii sumus, qui esse debemus, id est, studio digni, & litteris nostris, dubitare non possimus, quin ea maxime conducant, quæ sunt rectissima. Quare tu, si simul placebit, statim ad me venies. sin idem placebit, atque eodem, nec continuo poteris: omnia tibi ut nota sint, faciam. Quidquid statueris, te mihi amicum; sin id quod opto, etiam amicissimum iudicabo.

ARGVMENTVM.

20

Excusat se Rufo, quærenti per litteras, quod rationes provincie ad ararium, eo non expectato, detulisset. Ipsum enim vel addita quedam vel immutata in iis cupere. Tota est de rationibus & ob id obscura, etiam, variantibus libris, si quæ alia vexata.

CICERO RVFO.

QVO modo potuissem, te convenissem, si eo, quo constitueras, venire voluisses. Quare etsi mei commodi causa commovere me noluit, tamen ita existimes velim, me antelaturum fuisse, si ad me misisses, voluntatem tuam

I 2

commo-

commodo meo. Ad ea, quæ scripsisti, x) commodius equidem possem de singulis ad te rebus scribere, si M. Tullius, scriba meus, adesset: a quo mihi exploratum est, in rationibus duntaxat referendis, (de ceteris rebus affirmare non possum) nihil eum fecisse scientem, quod esset contra aut rem, aut existimationem tuam. dein, si rationum referendarum jus vetus, & mos antiquus maneret, me relaturum rationes, nisi tecum pro conjunctione nostræ necessitudinis contulisset, confecissetque, non fuisse. Quod igitur fecissem ad urbem, si consuetudo pristina maneret: id, quum lege Julia relinquere rationes in provincia necesse erat, easdemque totidem verbis referre ad ærarium, feci in provincia. Neque ita feci, ut te ad meum arbitrium adducerem: sed tribui tibi tantum, quantum me tribuisse numquam me pœnitebit. totum enim scribam meum, quem tibi video nunc esse suspectum, tibi tradidi. tu ei M. Mindium, fratrem tuum, adjunxisti. Rationes confectæ me absente sunt tecum, ad quas ego nihil adhibui præter lectionem. Ita accepi librum a meo seruo scriba, ut eundem acceperim a fratre tuo. Si honos is fuit, majorem tibi habere non potui: si fides, majorem tibi habui, quam pæne ipsi mihi. si providendum fuit, ne quid aliter, ac tibi & honestum & utile esset, referretur: non habui, cui potius id negotii darem quam darem y). Illud quidem certe factum est, quod lex jubebat, ut apud duas civitates, Laodicensem, & Apameensem, quæ nobis maximæ videbantur, quoniam ita necesse erat, rationes confectas, & consolidatas deponeremus. Itaque huic loco primum respondeo, me, quamquam justis de causis rationes deferre properarim, tamen te expectaturum fuisse, nisi in provincia relictas rationes pro latis haberem. Quamobrem de Volusio quod scribis, non est id rationum. docuerunt enim me periti homines; in his cum omnium peritissimus, tum mihi amicissimus, C. Camillus, ad Volusium

x) Grav. distinguit post: *commodius* non post: *scripsisti*.

y) *quam cui dedi.*

fium transferri nomen a Valerio non potuisse: sed prædes
 Valerianos teneri; neque id erat HS xxx, ut scribis, sed
 HS XIX. Erat enim nobis curata pecunia Valerii mancipis
 nomine: ex qua reliquum quod erat in rationibus, retu-
 li. Sed sic me & liberalitatis fructu privas, & diligentia,
 & (quod minime tamen laboro) mediocris etiam pruden-
 tia. Liberalitatis, quod mavis scribæ mei beneficio, quam
 meo, legatum meum, præfectumque Q. Leptam, maxima
 calamitate levatos; cum præsertim non deberent esse obli-
 gati: diligentia, quod existimas de tanto officio meo, tan-
 to etiam periculo nec scisse me quidquam, nec cogitavisse;
 scribam, quidquid voluisset, cum id mihi ne recitavisset
 quidem, retulisse: prudentia, cum rem a me non insipi-
 enter excogitatam, ne cogitatam quidem putes. Nam &
 Volusii liberandi meum fuit consilium: &, ut multa tam
 gravis Valerianis prædibus, ipsique T. Mario depellere-
 tur, a me inita ratio est: quam quidem omnes non solum
 probant, sed etiam laudant: &, si verum scire vis, hoc uni
 scribæ meo intellexi non nimium placere. Sed ego putavi
 esse viri boni, cum populus suum servaret, consulere for-
 tunis tot vel amicorum, vel civium. Nam de Lucejo est
 ita actum, ut auctore Cn. Pompejo, ista pecunia in fano
 poneretur. id ego agnovi meo jussu esse factum. qua pe-
 cunia Pompejus est usus, ut tua, quam tum deposuerat a)
 Sestius. Sed hæc ad te nihil intelligo pertinere. Illud
 me non animadvertisse, moleste ferrem, ut adscriberem,
 te in fano pecuniam jussu meo deposuisse, nisi ista pecu-
 nia gravissimis esset, certissimisque monumentis testata,
 cui data, quo senatusconsulto, quibus tuis, quibus meis
 litteris P. Sestio tradita esset. Quæ cum viderem tot ve-
 stigiis impressa, ut in his errari non posset: non adscripsi
 id, quod tua nihil referebat. ego tamen adscripsisse mal-
 lem, quum id te video desiderare. Sicut scribis tibi id esse
 referendum, idem ipse sentio: neque in eo quidquam a

z) tu deposueras.

meis rationibus discrepabunt ^{tuae}. Addes enim tu, meo jussu; quod ego quidem non addidi: nec causa est, cur negem: nec, si esset, & tu nolles, negarem. Nam de H-S nongentis millibus, certe ita relatum est, ut tu, sive frater tuus referri voluit. Sed, si quid est (cum de logio parum gratiosum est *a*) quod ego in rationibus referendis etiam nunc corrigere possim: de eo mihi, cum senatus consulto non sum usus, quid per leges liceat, considerandum est. te certe in pecunia exacta ita afferre *b*) ex meis rationibus relatis non oportuit, nisi quid me fallit: sunt enim alii peritiores. Illud cave dubites, quin ego omnia faciam, quae interesse tua, aut etiam velle te existimem, si ullo modo facere *c*) possim. Quod scribis de beneficiis: scito a me & tribunos militares, & praefectos, & contubernales duntaxat meos delatos esse. In quo quidem ratio me fefellit. liberum enim mihi tempus ad eos deferendos existimabam dari. postea certior sum factus, triginta diebus deferri necesse esse, quibus rationes retulissim. Sane moleste tuli, non illa beneficia tuae potius ambitioni reservata esse, quam meae, qui ambitione nihil uterer. De centurionibus tamen, & de tribunorum militarium contubernaliis, res est in integro. genus enim horum beneficiorum definitum *b*. lege non erat. Reliquum est de H-S centum millibus: de quibus memini mihi a te Myrina litteras esse allatas, non mei errati, sed tui: in quo peccatum videbatur esse, si modo erat, fratris tui, & Tullii. Sed cum id corrigi non posset, quod, jam depositis rationibus, ex provincia decessimus: credo me quidem tibi pro animi mei voluntate, proque ea spe facultatum, quam tum habebamus, quam humanissime potuerim, rescripsisse. Sed neque tum me humanitate litterarum mearum obligatum puto, neque tuam hodie epistolam de H-S centum sic accepisse, ut ii accipiunt,

a) quod de legato parum gavisum est. sed e vestigiis Codd. colligit pro gavisum, gratum visum.

b) pecunie exactu ita afferre. sed referre pro afferre legendum suspicatur.

c) nullo facere modo.

piunt, quibus epistolæ per hæc tempora molestæ sunt. Simul illud cogitare debes, me omnem pecuniam, quæ ad me salvis legibus pervenisset, Ephesi apud publicanos deposuisse: id fuisse H-S xxii millia: eam omnem pecuniam Pompejum abstulisse: quod ego sive æquo animo, sive iniquo fero: tu de H-S centum æquo animo ferre debes, & existimare eo minus ad te vel de tuis cibariis, vel de mea liberalitate pervenisse. Quod si mihi expensa ista H-S centum tulisses, tamen, quæ tua est suavitas, quique in me amor, nolles a me hoc tempore æstimationem accipere. nam numeratum si cuperem, non erat. Sed hæc jocularum me putato, ut ego te existimo. Ego tamen, cum Tullius rure redierit, mittam eum ad te, si quid ad rem putabis pertinere. Hanc epistolam cur non scindi velim, causa nulla est. Vale.

ARGUMENTVM.

21

Mescinio Rufo, sui videndi cupido, mutua se teneri cupiditate significat; eumque hortatur, ut temporum acerbilitatem litterarum studiis & optima conscientia recordatione mitiget.

M. T. C. S. D. L. MESCINIO.

GRATAE mihi tuæ litteræ fuerunt; ex quibus intellexi, quod etiam sine litteris arbitrabar, te summa^{P.77} cupiditate affectum esse vivendi mei: quod ego ita libenter accipio, ut tamen tibi non concedam. nam tecum esse, ita mihi omnia, quæ opto, contingant, ut vehementer velim. Ut enim cum esset major & virorum, & civium bonorum, & jucundorum hominum *d)*, & amantium mei copia: tamen erat nemo, quicum esset libentius, quam tecum; & pauci, quibuscum essem æque libenter. hoc vero tempore, cum alii interierint, alii absint, alii mutati voluntate sint: unum, medius fidius, tecum diem libentius posuerim, quam hoc omne tempus cum plerisque eorum,

I 4

d) Cic. scripsisse putat: Tu enim mecum cum esses, major erat c. u. e. c. b. e. i. h. &c.

rum, quibuscum vivo necessario. Noli enim existimare, mihi solitudinem non jucundiorē esse, qua tamen ipsa uti non licet, quam sermones eorum, qui frequentant domum meam, excepto uno, aut summum altero. Itaque utor eodem perfugio, quo tibi utendum censeo, litterulis nostris: præterea conscientia etiam consiliorum meorum. Ego enim is sum, quemadmodum tu facillime potes existimare, qui nihil umquam mea potius, quam meorum civium causa fecerim: cui nisi invidisset is, quem tu numquam amasti; (me enim amabas) & ipse beatus esset, & omnes boni. Ego sum, qui nullius vim plus valere volui, quam honestum otium: idēque, cum illa ipsa arma, quæ semper timueram, plus posse fēsi, quam illum consensum bonorum, quem ego idem effeceram: quavis tuta conditione pacem accipere malui, quam viribus cum valētiore pugnare. Sed & hæc, & multa alia coram brevi tempore licebit. Neque me tamen ulla res alia Romæ tenet, nisi expectatio rerum Africanarum. videtur enim *b.* mihi res in propinquum adducta discrimen. Puto autem mea nonnihil interesse: (quamquam id ipsum, quid intersit, non sane intelligo:) verumtamen, quicquid illinc nuntiatum sit, non longe abesse a consiliis amicorum. Est enim res jam in eum locum adducta, ut, quamquam multum intersit inter eorum causas, qui dimicant, tamen inter victorias non multum interfuturum putem. Sed plane animus, qui dubiis rebus forsitan fuerit infirmior, desperatis confirmatus est multum: quem etiam tuæ superiores litteræ confirmarunt: quibus intellexi, quam fortiter injuriam ferres: juvitque me, tibi cum summam humanitatem, tum etiam tuas litteras profuisse. Verum enim scribam: teneriore mihi animo videbare: sicut omnes ferre, qui vita ingenua, in beata civitate & in libera viximus *e*). Sed, ut illa secunda moderate tulimus: si hanc non solum adversam, sed funditus everSAM fortunam fortiter ferre debemus;

e) forte: in vita ingenua & in libera civitate viximus.

mus; ut hoc saltem in maximis malis boni consequamur, ut mortem, quam etiam beati contemnere debeamus, propterea quod nullum sensum esset habitura, nunc sic affecti, non modo contemnere debeamus, sed etiam optare. Tu, si me diligis, fruiere isto otio, tibi que persuade, præter culpam ac peccatum, qua semper caruisti, & carebis, homini accidere nihil posse, quod sit horribile, aut pertimescendum. Ego, si videbitur recte fieri posse, ad te veniam brevi: si quid acciderit, ut mutandum consilium sit, te certio rem faciam statim. Tu ita fac cupidus mei videndi sis, ut istinc te ne moveas tam infirma valitudine, nisi ex me prius quæsieris per litteras, quid te velim facere. Me velim, ut facis, diligas, valitudinique tuæ & tranquillitati animi fervias.

M. TVLLII CICERONIS
EPISTOLARVM

p. 78
a.

AD
A. TORQVATVM ET CETEROS,
LIBER SEXTVS.

ARGVMENTVM.

Aulum Torquatvm, qui Pompejo victo, cujus partes secutus fuerat, Athenis exsulabat, consolatur, ut absentiam ab urbe equo animo ferat, quia turbata sint omnia, & qui presentes sint multa cernant, quæ nolint videre. Addit spem redditus nonnullam, hortaturque, ut virtute se sustentet & recti conscientia: etiam ex civitate, in qua exsulet, & Sulpicii consuetudine levamen petat. Scripta bello Hispaniensi.

M. CICERO S. D. A. TORQVATO.

ETSI ea perturbatio est omnium rerum, ut suæ quemque fortunæ maxime pœniteat: nemoque sit, quin ubivis, quam ibi, ubi est, esse malit: tamen mihi

I 5

dubium